

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

891.99

U-25

U. Thompson

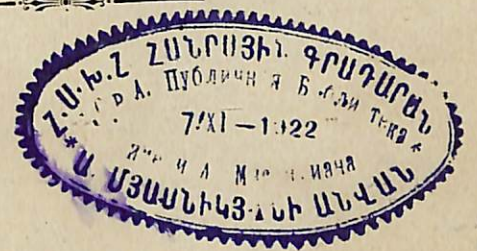

891.599
U-25

us

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1001
3675

ԲԱԳՈՒ
ՏՊԱՐԱՆ «Ս. Բ. Օ. Բ.»
1904

53508

26 JUL 2013

Дозволено Цензурою Тифлисъ, 27 октября 1903 г.

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կ Ո Ւ Ս Ի Ն:

Ցաւատանջ ժամեր, վշտի վայրկեաններ,
Ահա վաստակը ձեր ընկերութեան.
Ու՛մ պիտ նուիրեմ, ս՛հ գունատ տողեր,
Ո՞վ էր աղբիւրը ոգետութեան

Երբ բիւր յուզմունքով, կուրծքս ալեկոծ,
Դարդ էի պատմում, ցաւերդ յօրինում,
Ու՛մ դէմքն էր միշտ կանգնում իմ առաջ,
Ու՛մ հետ էի ես երկինք սաւառնում:

Օ՛, դու, դու էիր իմ կոյս թանկագին.
Քոնն է պօէտի նուէրը—անգին:

1903 թ. 10 Սեպտեմբերի
Բաքու

Պօէտ, ամբոխը թմրած է վաղուց.
Սրտերը թռումած, մտքերն ամպամած.
Չըջիր դու աշխարհ, նուագիր անուշ
Վսեմ ու բարի երգերդ հիւսած:

Մի վախիր, պօէտ. անահ, անաչառ
Ջարկիր լարերիդ. թող անվերջ հնչին.
Թող խեղճի ցաւը, վիշտը դարևոր
Հասցնեն մարդկանց լալքառ ականջին:

Եղիր համբերող: Մեծ ուսուցչիդ պէս
Թող անմիտները քեզ ի խաչ հանեն,
Կարմիր արիւնը թող փայլէ ճակատիդ,
Թող քո գլուխը փռով զարդարեն:

Բայց միշտ դու սիրով, զարկիր լարերիդ.
Թող որ հեկեկան, որ միշտ, միշտ հնչին.
Որ խեղճի ցաւը, վիշտը դարևոր
Հասցնեն մարդկանց, լալքառ ականջին:

Սիրուն աղջիկ, ծով ես ուզում,
Արի կուրծքս քեզ նուէր.
Նազան աղջիկ, նաեւ ուզում,
Արի սիրտս քեզ նուէր:

Սահիր վրան, սառ ալեաց մէջ
Քեզ փարոս իմ աղաչանք.
Ականջներիդ հոն թող հնչէ
Աղօթք, երգում, հառաչանք:

Հով դեփուռը, թող վէրքերից
Հիւսած երգէ ողբ անվերջ:
Թող արցունքը քո աչերից
Ցայտէ առատ ալեաց մէջ:

Սիրուն աղջիկ, այս աշխարհում
Դարդը շատ է, անդարման.
Կնոջ իմ կրծքում, կնոջ իմ սրտում,
Դարձիր ընկեր յաւիտեան:

Ե՛կ միասին երկիր շրջենք,
Վէրք ու ցաւեր մենք բուժենք.
Սև աշխարհի դարդը սիրենք,
Նրա ցաւով մենք ապրենք:

Խ Ա Զ:

Ահա փրկութիւն: Ահա սուրբ փրկչի
Գողգոթան հանած խաչը փրկութեան.
Արիւնը ճակտին, արցունքը աչքին
Նա համբերութեամբ տարաւ բիւր տանջանք:
Վասն մեր սիրոյ ու մեր փրկութեան
Նա խաչ հանեցաւ, գերեզման իջաւ.
Ու աստուածային սրբագործութեան
Ահա այս խաչը մնաց յիշատակ:
Երբ մռայլ մտքեր ուղեղդ տանջեն,
Երբ կեանքը անգութ սիրտըդ մորմորէ
Ու դու դառնացած արտասուիլ ցանկաս,
Վազիր դէպի նա, յոգնած գլուխըդ
Դու նրա առաջ խորունկ իջեց՛ուր
Ու ջերմ աղօթիլ: Նա քեզ կը փրկէ:
Նա տիեզերքի ցաւը ամոքեց,
Անհուն խաւարում պայծառ լոյս սփռեց,
Աղօթիլ ջերմ-ջերմ, քո վէրքերդ էլ
Նա կը բժշկէ ու դու կ'փրկիս:

* * *

Լուսնը կայ է: Ծովը հանդարտ
Օրորում է ու ծփում.
Ալիքները գնում-զալիս
Ափին համբոյր են տալիս:

Ա՛խ, ի՞նչ կ'լինէր, հեղ ալիքներ,
Դուք սիրունիս լինէիք.
Խոնաւ ափեր, ի՞նչ կ'լինէր
Զրթունքներըս լինէիք,

Որ չորացած կրծքիս վրով
Նա էլ սահէր ու անցնէր,
Ու դալկացած շրթունքներիս
Բիւր համբոյրներ գրոշմէր:

* * *

Ա՛խ, էն գիշեր, լուսնեակ գիշեր
Ձեմ մոռանում ես երբէք
Երբ մտազբաղ սար, շոլ ընկած
Զրջումէի յուսարէկ:

Պարզ լուսինը, սար ու ձորն էր
Իմ սրտացաւ բարեկամ.
Դարդ ու վիշտը կուրծքս լցւած
Սիրտս եղած արնաքամ:

Ա՛խ, էն գիշեր, պարզկայ գիշեր
Ձեմ մոռանալ այս կհանքում
Երբ վշտալի գետի ափին
Նստած ցաւ էի երգում:

Գետը մռայլ լուռ հոսում էր,
Ալիքները խուլ ծփում.
Եարոտ սիրտս բարախում էր,
Օղը տենչերով լցնում:

Ախ, էն գիշեր, անմահ գիշեր
Ձեմ մոռանալ այս կեանքում,
Երբ լուռ ու մունջ քոյ, շոյ ընկած,
Չըջում էի, արտասուում:

Եարոտ սիրաս եար էր ուզում
Ծով դարդերս պատմելու.
Տանջած գլուխս կուրծք էր ուզում
Ննջելու ու հանդչելու:

Ս Ի Բ Ո Յ Ա Փ Ս Ո Ս Ա Ն Ք:

Անցան անմեղ սիրոյ օրեր
Թողին գնացին թշառիս.
Էլ սիրաս չէ տանջում, յուզում,
Էլ արցունք չէ ինձ գալիս:

Ախ, երբեմն լուռ ժամերով
Ես հմայուած, կաշկանդուած՝
Նիրհում էի ցնորայի
Երազների կիրքն ընկած:

Գողտրիկ ծաղիկը հով դաշտի,
Թիթեռնիկը բերկրայի,
Արցունք էին քամում աչէս,
Վէրքեր տալիս թունայի:

Մեզմ հովի հետ էի խօսում,
Վառ աստղերին սէր պատմում,
Ու գլթալի գոռ եթերքէն
Ինձ բաղղ, ինձ դարդ աղերսում:

Անմահ օրեր, սիրոյ ժամեր
Թողին, գնացին թշւառիս.
Էլ սիրտս չէ տանջւում, յուզւում,
Էլ արցունք չէ ինձ գալիս:

Այժմ նայում եմ սառնարին
Ու հեղ գարնան ու ծաղկին,
Էլ հով զեփիւռ սիրոյ նուազ
Ձեռն դառնագին իմ սրտին:

Անմահ օրեր, սիրոյ ժամեր
Թողին, անհետ գնացին:
Սըրտիս խորքում սիրոյ ցաւեր
Ու ափսոսանք մնացին:

Լ Ե Ր Մ Օ Ն Տ Ո Վ Ի Ց:

Ա՛խ, ոչ, ես քեզ չեմ այգպէս վառ սիրում
Եւ ո՛չ ինձ համար քո չքնադութիւն,
Սիրումեմ քո մէջ տանջանքս նախկին
Ու անհետ կորած իմ պատանկութիւն:

Երբ նայում եմ քեզ ու երբեմն խոր
Անկերջ հայեացքս աչերիդ յառում,
Ես խորհրդաւոր գաղտնիք եմ պատմում,
Քայց, ոչ, քեզ հետ չեմ ես սրտով խօսում:

Խօսում եմ նախկին ընկերուհուս հետ,
Քո մէջ որոնում մի դէմք չըբացած,
Վառ շրթունքներիդ—շրթունքներ սառած,
Աչերիդ մէջ—կրակ, աչերի մարած:

Հ Ա Յ Ա Ղ Զ Ի Կ:

Ա՛խ, սիրուն է մատաղ գարուն,
Երբ դաշտ ու ձոր կանաչած
Անուշահոտ գոյն-գոյն ծաղկունք
Բոյր են շնչում արթնացած:

Բայց դրանից բիւր է սիրուն
Հայու աղջիկ թռթռուն:

Ա՛խ, քաղցր է, երբ ծառոց մէջ
Խեղճ բլբուլն է երգ հնչում
Ու գմայլիչ—կասես աղբիւր
Անոյշ ու հով քլքլում:

Բայց դրանից բիւր է քաղցրիկ
Երգում մատաղ հայ աղջիկ:

Ա՛խ չքնաղ է լուսն գիշեր,
Երբ հովն է մեղմ փչում,
Երբ կապուտակ պարզ երկնքում
Բիւր աստղեր են փլիլում:

Բայց դրանից բիւր է չքնաղ
Հայ աղջկայ ծով աչեր:

Ա՛խ, սիրունամ գարնան օրին
Ես դաշտ ու ձոր թափառել,
Անուշ վարդի, ալ վառ վարդի
Թերթիկները համբուրել:

Բայց, անխ, վարդից ունի բիւր բոյր —
Հայ աղջկայ վառ համբոյր:

5496
1001

* * *

Այն մի գիշեր էր, երբ սիրտս լցած
հաղար մի մռայլ դարդ ու վշտերով,
Խելքըս կորցրած, սար ու ձոր ընկած
Թափառում էի ես ցաւ ողբալով:

Լուս էր ամեն ինչ: Լուսինը բարձրից
Նայում էր հեզիկ քար ու թփերին.
Միայն այլքն էր խուլ ափին զարնում,
Միայն նա տալիս համբոյր ափերին:

Այն մի գիշեր էր, երբ կուսի անհուն
Սևուկ աչերից խելառ զմայլուած,
Թողած անկողին, թողած բաղջր քուն՝
Դէպ ծովն էի փախչում այլայլուած:

Մեզմ գեփիւռը ժայռին էր տալիս
Լիզում քարափը ու տխուր-տրտում,
Պատմում աշխարհի ցաւը սառ ալեաց,
Պատմում—ու ժայռը արցունքով թրջում:

Այն մի գիշեր էր, հրը արցունք ցայտեց
Մարած աչերէս, դէմքս լուացաւ.
Երբ խաւար բախտիս աստղիկ մի փայլեց,
Փայլեց ու ցոլաց, յաւէտ չբացաւ:

Ա՛խ, երանելի այն մի գիշեր էր . . . :

Գ Ի Ի Ղ Ո Ի Մ:

Ես սիրեցի վարդը կարմիր,
Երբ նա գարնանը վերջում
Մոռացած խեղճ սիրուհու պէս
Թառամում է ու հանգչում:

Ես սիրեցի հայ աղջիկը
Կուժը ուսին սարլանջում,
Երբ ամօթխած զառի-վայրով—
Դէպ աղբիւրն էր նա իջնում:

Ես սիրեցի հայ գիւղացուն,
Երբ նա հիւր էր ընդունում,
Պարզ սփռոցի վրայ իր տան
Եղած չ'եղածն էր փռում:

Ես սիրեցի հայ կնոջը,
Երբ երեսն էր նա ծածկում
Ու հիւրերի հարց ու փորձին
Դլուխը դէս դէն ճօճում:

Ես սիրեցի կեանքը գիւղի,
Երբ արևն էր մայր մանում,
Կով ու ոչխար բառաչելով
Հանդից առն էին դառնում:

Ա՛խ, դէպի գիւղ, քաղցր է այնտեղ
Ապրիլ կրծքում բնութեան.
Օդն էլ է շատ, ու հով-ազատ.
Փշրենք լուծը գերութեան:

Ա Լ Բ Օ Մ Ո Ի Մ:

Երբ բաղդը անգութ մեզ կ'անջատէ,
Երբ մենք կը զրկուենք իրարուց յաւէտ,
Թող այս առղերը մնան յիշատակ
Քաղցր անցեալից չբացած անհետ:

Եւ ամեն անգամ, երբ կուրծքդ ճնշէ
Թախիծը մուշլ. երբ կեանքը մատաղ
Ուրւականի պէս կանգնէ քո առաջ,
Հայեացքդ դարձնուր դէպ օրերը վաղ:

Բայց չ'արտասուիս: Արցունքը երբեք
Ցաւ չէ ամբում: Աղօթիւր, յուսա.
Գուցէ մենք իրար դարձեալ հանդիպենք,
Գուցէ մար աստղը նորէն փլփլայ:

Ե Ս Ք Ե Ջ Ս Ի Ր Ե Յ Ի . . . :

Ես քեզ սիրեցի ծաղկի պէս գարնան,
Սիրեցի մաքուր երկնային սիրով.
Երգեցի պաշտել մինչ սառ գերեզման,
Ապրել ու շնչել սիրուդ վեհ հրով:

Ես քեզ սիրեցի... Բայց ինչ գիտէի,
Թէ դու էլ ինձպէս սիրումես մէկին,
Թէ դու էլ մատաղ սիրտըդ յաւիտեան
Տուել ես նրան-նուէր թանկագին:

Ես քեզ սիրեցի
.
Բայց, ան, կրծքիդ տակ, երբ էլ սիրտ չ'կար՝
Ինչո՞ւ խելագար ես քեզ սիրեցի:

Գ Ե Ր Ե Ջ Մ Ա Ն Ա Տ Ո Ւ Ն:

Լուռ է ամեն ինչ: Նայում եմ շուրջըս,
Ա՛խ, ոչ մի տեղից բառբառ չեմ լսում.
Այս լուռ քարերը, ժայռերը տխուր,
Կարծես աղերսում, հանգիստ են խնդրում:

Ու լուռ է, միշտ լուռ: Բայց քանի մատաղ
Այդ սպերի տակ կեանքեր են թաղուած,
Քանի կենսալի, եռուն մարմիններ
Նոցա սառ, խաւար անդնդում թագնւած:

Ու եղել է օր, գարնան մի գեղ օր,
Երբ այդ խեղճերն էլ ուրախ ու ժպտուն
Սիրել են կանաչ, թափառել դաշտ-ձոր,
Սիրել են անծայր ախեղբքն անհուն:

Երբ նոքա էլ վաղ գարնան օրերին
Չնչել են, ապրել, սիրել ու տանջուել,
Երբ լուսնգիշեր նոքա էլ մոլոր
Սիրելեն լուռ-մունջ, գետափը շրջել:

Բայց այժմ, ահա, բոլորն էլ լուած
Հանգիստ ու անուշ քուն են վայելում.
Նոքա կարօտ չեն արև ու լուսնի,
Նոցա համար չէ գարունը փայլում:

Ու այդ ամենից թանկ է սրտերին
Անուշ հանգիստը չիրիմի կրծքում,
Ուր գարուն չկայ, ուր դաշտ չէ ծաղկում,
Ուր միշտ, միշտ մթին խաւարն է տիրում:

Լուռ է ամեն ինչ: Նայում եմ շուրջըս,
Ա՛խ, ոչ մի տեղից բառբառ չեմ լսում.
Այս լուռ քարերը, ժայռերը տխուր
Կարծես աղերսում, հանգիստ են խնդրում:

* * *

Քնար մունէի: Երբեմն ուրախ
Կ'երգէր մեղեգիք անուշ վայրերից.
Այժմ լուածէ, ձայնը խորտակուած
Արցունք կ'հոսէ կաթ-կաթ լարերից:

Սիրտ մ'ալ ունէի: Երբեմն ուրախ
Գուսի վառ սիրով, լարուող ու թնդող.
Այժմ փշրուած ու արիւնշաղաղ
Կ'արտասուէ ախուր, կ'սգայ դողդող:

Ա՛խ, իմ քնարըս վաղածամ լուսց,
Քայց դեռ ակիօրդը հողումս է հնչում.
Ա՛խ, մատաղ սիրտս վաղածամ փշրուեց,
Քայց դեռ անդնդում կրակն է մխում:

* * *

Ա՛խ, զով հովեր, երնեկ ես էլ
Ձեզ պէս ազատ լինէի,
Ձեզ պէս ուրախ, ձեզ պէս անհոգ
Արար աշխարհ պըտտէի:

Կապոյտ աստղեր, երնեկ ես էլ
Ձեզ պէս բարձր լինէի.
Այդ եթերքից գիշեր-ցերեկ
Նազու եարս դիտէի:

Մեղմիկ զեփիւռ, երնեկ ես էլ
Քեզ պէս սահուն լինէի,
Քեզ պէս արագ հոն թռչէի,
Զըթունքները լիզէի:

Սառ ալիքներ, երնեկ ես էլ
Ձեզ պէս ծովում լինէի,
Դարդու կուրծքս ժայռին տայի,
Ջարդէի ու փշրէի:

Վ Ե Ր Ջ Ի Ն Ն Ո Ի Ա Գ:

Լուսնեակ գիշեր. գետի ափին
Մեղմ նուագ էր հնչում,
Ալիքները լափին-լափին
Լսում էին հառաչում:

Լսէք սարեր, լսէք ձորեր,
Բիւր դարդերս ծանրացած.
Լսէք պատմեմ իմ սև օրեր,
Ցաւը՝ սրտիս բուն դրած:

Մատաղ օրից ես որը էի,
Դաշտն էր ինձ օթեան,
Բայց զգայուն սիրտ մ'ունէի,
Պահած, դժբաղդ սև օրումն:

Դա հովին էր, պարզ բնութեան
Ջաւահն էր հարազատ,
Որ ջերմ սիրեց ինձ յաւիտեան
Սիրեց խելառ ու ազատ:

Եւ անբաժան մենք այդ օրից
Սարերն էինք թափառում,
Մերթ երգն էր հնչում ձորից,
Մերթ սրինգը գետափից:

Արշալոյսին մի օր, աւաղ,
Էլ չ'գտի ես նրան,
Վառ աստղիկը սրտիս մատաղ
Ցուաց երազի նման:

Եւ յիշումեմ մէկիկ-մէկիկ
Մեր օրերը անցրած,
Վառ ժամերը ու քաղցրիկ
Դէմքը յաւէտ չբացած:

Պարզ հովին էր իմ բարեկամ,
Ա՛խ, նա գնաց էլ չ'կայ,
Սրտիս դարդին, կրծքիս ցաւին
Էլ զեղ ու դարման չ'կայ:

Մնաք բարև, սար ու ձորեր
էլ չէք տեսնիլ թշուառիս.
Մնաք բարև, լուսին, աստղեր
Ցաւը խո՛րն է խեղճ սրտիս:

Եւ ամերը տեսան ինչպէս
Գոռ ալեակքը վրդոված
Կուսի շարմաղ, մարմինը հեղ
Տարան յատակը թմրած:

Պարզ լուսինը դարձեալ ուրախ
Գետում փայլում էր, լողում,
Բայց նուազը դժբաղդ կուսի
էլ չէր հնչում դողդողում:

* * *

Ա՛խ, մի ասիր ,դարձեալ կ'երգես,
Դարձեալ անհոգ կը ճախրես“,
Ոչ դա անցաւ, օրըս մարեց,
Երգ ու ծիծաղ դադարեց:

էլ այսունես ես ո՛ւմ երգեմ,
Ո՞վ պիտ լսէ իմ դարդեր.
էլ այսունես ինչպէս խնդամ,
Երբ բիւր դառան իմ ցաւեր:

Նա էր միակ ինձ հասկանում,
Ցաւիս վէրքիս կարեկցում,
Նա էլ ինձնից օտարացաւ,
Նա էլ դնաց չքացաւ:

Թողէ՛ք հանգիստ. երգ ու ծիծաղ
Ինձ համար չեն այսունես.
Բիւր դարդ ունիմ, բիւր ցաւ ունիմ,
Բաղդը թողեց ինձ յաւէտ:

* * *

Օրըս մռայլ, խաւար գիշեր,
Դուման սարեր, ինչ անեմ.
Սիրտս լցուած ցաւեր... դարդեր...
Ասէք ձորեր, մ'նց տանեմ:

Սևուկ օրեր, ամպոտ ժամեր
Չատ եմ մենակ թափառել.
Չատ եմ կարօտ սրախս խորքում
Կոկոն յոյսեր ես թաղել:

Չատ եմ տանջուել: Հեղ լուսինն է
Եղել անխօս իմ վկան.
Երբ սարերին, երբ ձորերին
Ցաւ եմ պատմել ես լայկան:

Չատ եմ ցաւել: Լուռ ափերն են
Իմ ցաւերս հաւարել.
Չատ եմ լացել: Իմ արցունքը
Դարդլու Արագն է տարել:

Չատ եմ տանջուել, շատ եմ ցաւել,
Դուման սարեր, ինչ անեմ,
Սիրտս ծով է, վշախ խոր ծով,
Ազիզ Արագ, մ'նց անեմ:

Ը Ն Կ Ե Ր Ն Ե Ր Ի Ս:

Երբ կ'լսէք, որ հիւանդոս
ես վաղ մահիճ կամ ընկել,
Սիրոյ կրակ տանջւած սիրաս
Այրել, մոխիր է դարձրել.

Երբ կ'լսէք, որ ձեր եղբօր
Անգութ մահն է խել
Ու դեռ կռկոն կարօտ հագով
Մութ գերեզման է լիջել.

Երբ կ'լսէք, որ բարեկամ
Ծնող, ծանօթ հաւաքւած
Աղի արցունք են թափում
Մատաղ շիրիմիս կանգնած,—

Այնժամ, ընկերք, աղաչում եմ,
Դուք չ'շտապէք գերեզման
Հիւսած ծաղկեայ պսակներով
Զարդարել իմ գամբարան:

Այնժամ, ընկերք, աղաչում եմ,
Չուտ գնացէք նրա մօտ,
Տարէք նրան վերջին բարև
Ու իմ մահուան տխուր բօթ:

* * *

Ցաւոտ աշխարհ, վշտոտ աշխարհ,
Ասան, քո մէջ ի՞նչ տեսայ.
Արցունքների խոր ծով աշխարհ,
Ախր քո մէջ ո՞ւր եկայ:

Մի կեանք տուիր մանուկ օրից
Լի ցաւերով բիւրաւոր,
Մի սիրտ տուիր ծլած ժամից
Լի վշտերով թունաւոր:

Օրըս խաւար, կեանքս տխուր,
Աշխարհից բան չ'տեսայ.
Խորթ աշխարհում դարդից բացի
Ախ, էլ մի բան չ'իմացայ:

Ցաւոտ աշխարհ, վշտոտ աշխարհ,
Ասան, քո մէջ ի՞նչ տեսայ.
Արցունքների խոր ծով աշխարհ,
Ախար քո մէջ ո՞ւր եկայ:

Լ Ե Ր Մ Օ Ն Տ Օ Վ Ի Յ:

Քաղց, ծարաւից ու տանջանքից
Անոյժ գունատ ու մաշւած
Սուրբ տաճարի դռան շեմքում
Խղճուկ աղբատն էր կանգնած:

Նա ցաւալի, վշտոտ դէմքով,
Հացի վերանք էր խնդրում.
Մարդկանց մէկը մի քար զբաւ
Խեղճի պարզած սառ ափում:

Այդպէս էլ ես, երբեմն քո
Սէրդ էի աղերսում.
Այդպէս էլ դու խորտակեցիր
Վառ յոյսերը իմ սրտում:

Թ՛ո՛ղ, որ ես իջնեմ խաւար դերեզման,
 Թ՛ո՛ղ գոյութիւնըս աշխարհ ուրանայ.
 Բայց ես չեմ մեռնիլ, դեռ սրախ խորքում
 Անցեալի չքնաղ տեսիլը կ'մնայ:

Թ՛ո՛ղ ծանօթ, ընկեր անունըս մոռնան,
 Թ՛ո՛ղ հետքըս կորչի այս վշտոտ երկրում.
 Բայց ես չեմ մեռնիլ, դեռ հոգիս կարօտ
 Երկար կ'չըջէ անուշ վայրերում:

Թ՛ո՛ղ շիրիմըս տան սե մոռացութեան,
 Թ՛ո՛ղ նա չքանայ երկրի երեսից.
 Բայց ես չեմ մեռնիլ, անհնութեան մէջ
 Դեռ երկար կ'ապրեմ անբաժան կուսից:

Բայց եթէ մի օր, փառքով հմայուած
 Թշուառ պօէտին նա էլ մոռանայ,
 Այնժամ կը մեռնեմ ես ողջ էութեամբ.
 Անցեալս էլ այնժամ թ՛ո՛ղ ցնորք դառնայ:

Մնա՛ք բարե սիրոյ տենչեր,
 Էլ դուք խորթ էք պօէտին
 Անցեալի պէս էլ չէք յուզիլ,
 Էլ թանկ չէք դուք իմ սրտին:

Դուք թողմեցիք. մնա՛ք բարե,
 Էլ ինձ համար չ'ունէք գին,
 Նուրբ լարերս այլ ցաւ ունեն,
 Այլ դարձ պիտի նուագին:

Էլ չ'խնդրէք դուք պօէտից
 Սիրոյ տենչեր, երազներ.
 Գնաց, մեռաւ պատանկութիւն,
 Մնաց հոգսեր ու ցաւեր:

Ցաւ, արտասուք ու տառապանք
 Պիտի երգեմ այսուհետ.
 Մնաք բարե, սիրոյ տենչեր,
 Ինչ կար, կորաւ ու անհետ:

Ես խլացրի տանջանքը իմ մէջ,
Բիւր վառ յոյսերս յաւէտ փշրեցի,
Ու կսկիծներով ցաւատանջ կրծքից
Քո նուիրական դէմքը վանեցի:

Մնաս բարի,—եո—դու օտար հնք միմեանց.
Եւ եթէ զարթնեն քո մէջ անցեալի
Սիրոյ թանկագին տեսիլները սուրբ՝
Նրանց անուանիր երազ ցնորալի:

Օ՛րջիր հեռու. թէ չէ քո հոգում
Գուցէ սթափուի ամօթը քնից.
Կուրծքըդ զղջանքը կ'տանջէ, կրծէ,
Արցունք կը ցայտէ նորէն քո աչից:

Դարդս շատ է, դարման չ'կայ,
Ատէք, ախար ի՞նչ անեմ.
Ցաւըս շատ է, ընկեր չ'կայ,
Առանց ընկեր ս'նց տանեմ:

Ոլոր-մոլոր ես շրջում եմ,
Ա՛խ, մի հանգիստ տեղ չ'կայ,
Օր ու գիշեր թափառում եմ,
Ա՛խ, մի անուշ կուրծք չ'կայ:

Անուշ մայրիկ, ս'ըր ես, ձէն տա՛ւր,
Թ'սղ նորէն քո գիրկն ընկնեմ,
Քաղցր մայրիկ, աստ ս'ըր ես,
Սև ցաւերս քեզ պատմեմ:

Ձէն տա՛ւր, մայրիկ. որք բալիկդ
Կարօտել է քո դէմքիդ.
Ախ ս'ըր ես, ս'ըր, աստ, մայրիկ,
Թուչեմ հանգչեմ հով կրծքիդ:

Այս աշխարհի ցաւը շատ է,
Ա՛խ, մի մօտիկ մարդ չ'կայ.
Սիրաս խոցոտ ու եարօտ է,
Ախ մի սիրող սիրտ չ'կայ:

Թառլան քոյրիկ, ախ դո՛ւ սուր ես,
Ձէն տո՛ւր, մատաղ քս ձէնիդ.
Անոյշ քոյրիկ, դու սրտեղ ես,
Որ լամ, ինդամ ծնկներիդ:

Դարդ ու վիշտը սիրտս լցւած
Ա՛խ, սրտացաւ մայր չ'կայ.
Կուրծքըս արնօտ ու վիրաւոր,
Ա՛խ, մի ցաւոյ քոյր չ'կայ:

* * *

Եթէ դուք տեսնէք գարնան օրերուն,
Երբ կոյսն ու ծաղիկ փայլում են դաշտում,
Յորդ արտասուելիս զժրադդ պատանուն,
Գիտցէք որ ես եմ բիւր ցաւս ողբում:

Եթէ դուք տեսնէք մի սիրտ վիրաւոր
Արին է ծորում վէրքերէն դանդաղ,
Գիտցէք, որ ես եմ թողնուած մենաւոր,
Գիտցէք, որ իմն է այդ սիրտը մատաղ:

Եթէ դուք տեսնէք մի կուրծք բռնկուած,
Որ հուր ու բոց է ժայթսւմ իր խորքից,
Գիտցէք, որ իմն է այդ կուրծքը վառուած,
Գիտցէք, նա այրուեց խոր-մուսյլ դարդից:

Ու նորէն միայնակ—ու նորէն շուրջս
 Նոյն գիշերը մութ, խաւարը թախծոտ.
 Ալեկոծ մտքերն գլուխս լցրած
 Կանգնած եմ մատաղ թարմ շիրիմի մօտ:

Էլ ինչ եմ սպասում, էլ ինչո՞ւ ապրեմ,
 Ինչո՞ւ էլ կուգեմ. տանջեմ մորմուռեմ.
 Այս աշխարհում էլ ես ո՞ւմ պիտ սիրեմ,
 Էլ ո՞ւմ պիտ պաշտեմ, ո՞ւմ պիտ աղօթեմ:

Երկինքը պարզ, ցանած աստղով,
 Երկիրը լոյս ու խայտառ.
 Մենակ սիրտս պատած ամպով,
 Մենակ կուրծքս մութ անտառ:

Ա՛խ. ո՞ւմ դիմեմ. ո՞ւմնից խնդրեմ
 Արնոտ վերքիս մի դարման.
 Մարդիկ խուլ են, սրտերը ժայռ,
 Մարեր, ձորեր անգուժան:

Այս կրծքիս տակ ես ունէի
 Մի սիրտ սիրող զգայուն.
 Նա փափուկ էր, նա անարատ,
 Նա լի սիրով հմայուն:

Աւաղ, անգութ ձեռքը նրան
 Պոկեց կրծքիցս հանեց.
 Բիւր վերք տուաւ, արնոտ արաւ,
 Հրեց ցեխը գլուխից:

Էլ սիրտ չ'ունիմ, կրժքիս տակ կայ
Մի խոր ու մութ, խաւար փոս.
Ճոն քամին է միշտ շառաշում.
Բիւր ջուխտ աչեր արտասուում:

* * *

Տխուր էի: Չեռս քնար
Կանգնած էի ծովափին.
Ծովն էր հանդարտ ու լուսինը
Նայում էր լուռ քարափին:

Եւ դարնեցի դող-դող ձեռքով
Քնարիս նուրբ լարերին.
Նա երգ հնչեց. ցաւս պատմեց
Այդ լուռ ու մունջ վայրերին:

Նրա ձայնը մեղմ հովի հետ
Թռաւ, հեռուն սրացաւ.
Ու ակկորդը վերջին լալկան
Այնտեղ ընդմիշտ շքացաւ:

Այդ օրուանից ես երգուեցի
Էլ չըրգեի ծովափին,
Ուր ալիքը, խոնաւ ափը
Չեն ձայնակցում իմ ողբին:

Ա՛ր Լ ՈՒՍ Ի Ն, Լ ՈՒՍ Ի Ն:

Յիշում ես արդեօք այն վեհ գիշերներ,
Երբ արար աշխարհ թողած-մոռացած
Իրար ձեռք էինք մենք արագ հպում,
Իրար վիշտ պատմում գերլած, հմայած:

Լուսինը այնժամ նոսր ամպի տակից,
Կարծես լուռ վիպ, միշտ դուրս էր լողում,
Ու քաղցր դէմքով, անհուն ժպիտով
Մեզ յոյս ներշնչում, մեզ բաղդ խոստանում:

Վճիտ գետակն էլ աշխոյժ մանկան պէս
Համբոյրներ տալով կանաչ թփերին,
Առաջ էր սահում ու նուիրական
Գաղանիքը պատմում թմրած ավերին:

Անցան տարիներ: Անհուն շողերով
Դարձեալ լուսինն է փայլում երկնքից,
Դարձեալ պօէտն է կանգնած գետափին
Բայց մռայլ դէմքով անջատւած կուսից:

Ա՛րս, լուսին, լուսին, էլ ո՛ւր է՝ նորէն
Քս քաղցր ժպտով մի ինձ դու նայես.
էլ ո՛ւր է նորէն անցեալը անգին
Ու կորած դէմքը դու ինձ նւիրես:

Ձմեռն անցաւ, եկաւ գարուն,
Դաշտ ու ձորը կանաչեց.
Սրտիս խորքում յաւը անհուն
Մատաղ ծիլեր արձակեց:

Ա՛խ, ինչ անեմ ես վառ գարուն,
Երբ սիրտս է մխկտում.
Ա՛խ, ինչ անեմ վարդ ու բլրուլ,
Երբ արցունքն է ինձ խեղդում:

Տուէք խեղճիս անդորրութիւն,
Վայրկեան մ'ապրեմ ու սեռնեմ.
Գարուն, արև, վարդ ու բլրուլ,
Սիրտս էլ ձեզ հուիրեմ:

Ատն, ինչո՞ւ ես վարդերը գունատ,
Վարդերը թախծոտ, ընկեր թանկագին,
Մանուշակն ինչո՞ւ գիշերուայ ժամին
Արցունք է թափում աղի դառնագին:

Ինչո՞ւ գեղ գարնան շքնաղ օրերին
Սոխակը այնպէս վշտոտ է երգում.
Ինչո՞ւ նորակազմ ծաղկանց վնջիկից
Գերեզմանային սառ հոտ է փչում:

Ինչո՞ւ արևը դալար դաշտերին
2 է նուիրում իր շողը բիւրաւոր.
Ինչո՞ւ է տխրում, լացում ու սղում
Վշտոտ ու դարդոտ երկիրն ալեսոր:

Ինչո՞ւ ցաւատանջ կուրծքս իմ հիւանդ
Ցաւում է այսպէս ու խոր մրմնջում.
Ատն, օ՛ ատն, ընկեր իմ անգին,
Ինչո՞ւ տեղ չ'ունիմ քո մատաղ սրտում:

Վ Ե Ր Ջ Ի Ն Հ Ա Մ Բ Ո Յ Ր :

Իս. Առ . . . Ի յիշատակին:

Վերջին անգամ «մնաս բարև»
Մենք լսեցինք ոգելից,
Նուիրական վերջին համբոյր
Քեզ անջատեց մեր գրկից:

Դու հեռացար մատաղ կրծքում
Բխր վեհ տենչեր փայփայած.
Դու հեռացար, որ ամօքես
Որբի ցաւը ծանրացած:

Ու, ան, ընկեր, դեռ բաղձանքը,
Ցնորքները կրծքիդ տակ,
Դու չբացար այս աշխարհից,
Դու հանգչեցիր հօգի տակ:

Դու չբացար, մնաս բարև,
Դու հեռացար աշխարհից.
Բայց քո գէմքը, քո բաղձանքը,
Անբաժան է մեր սրտից:

* * *

Ալ ու արվան փունջ ունէի,
Պոկեցին ինձնից առան,
Նազու, սազու եար ունէի,
Խարեցին ինձնից տարան:

Ա՛խ, ալ փունջը դաշտից նորէն
Ես կ'քաղեմ, կ'հիւսեմ.
Բայց նազու եար, ստէք, հարար,
Որտեղ փնտրեմ, ս'ւր զտնեմ:

* * *

Եկաւ գարուն: Ծագիկ ու խոտ
Դաշտ ու ձորը ծածկեցին.
Բայց նորա իմ սրտին ամպոտ
Նորէն խոր վէրք բաշխեցին:

Կ'անցնին դարձեալ բիր գարուններ,
Կ'ուտին կ'տան նուէրներ.
Իսկ ես, գիտեմ, կ'մնամ միշտ
Տխուր, արտում, սիրտս վիշտ:

* * *

Անհոգ երգիչը բնարը ձեռին
Երգում էր ուրախ-գուարթ մեղեդին,
Ու խիտ ամբոխը հոն անշնչացած
Լսում էր լսիկ այդ շինծու ձայնին:
Լոեց երգիչը: Ամբոխի առաջ
Կանգնեց ալիգարդ աշուղը դարդու.
Նա քնար չ'ունէր, սիրտը խոցոտող
Սև ցաւն էր երգում ու դարդը պատմում.
Բայց մութ ամբոխը այդ չ'նասկացաւ,
Անկեղծ աշուղին թողեց սև անցաւ:

Ն Մ Ա Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Ծովի յուզուած արիքներով
Գողարիկ մակոյկն է թռչում,
Արիքների հետ կուելով
Կայմն օրօրում ու ճշում:

Ո՞ւր է փախչում նա սրընթաց,
Ո՞ւմ հետքն է որոնում.
Կամ սւմ փնտում մէջ սառ ալեաց,
Ո՞ւր մըրիկն է գալարում:

Ա՛խ, նա ափը չէ որոնում
Եւ ոչ ափիցն է փախչում.
Մըրիկների, մէջ գոռ ալեաց
Կորած բաղցն է որոնում:

Մակոյկ, հս էլ քեզ պէս թշուառ
Պատանի եմ միայնակ,
Բայց հս վաղուց յոյսերըս վառ
Թաղել եմ սառ հողի տակ:

Ես էլ քեզ պէս, մատաղ օրում
Բաղբ ու ծիծաղ կորցրի.
Քեզ պէս ջիւան օր ու արև
Սև խաւարում անցրի.

Բայց, ա՛խ, սահիր, թուիր ի՛ր բաց,
Թո՛ղ դու գարգու պօէտին,
Գուցէ նորէն քեզ գրկաբաց
Բաղբը դիմէ քո նախկին:

* * *

Երկինքը պարզ, շորս կողմն լուռ,
Միրտս լքած ու տխուր.
Արար աշխարհ գլխիս մթնած,
Աչքս աղի ծով կտրած:

Միրուն լուսնեակ, համետ լուսնեակ,
Ասն ուր է

Փսիսալով հովն է վշում
ձակտիս տալիս ու անցնում.
Չոր կրծքիս տակ սիրտս է այլում,
Այլում ու խուլ բարախում:

Հովիկ, մի թո՛ղ ինձ մեն մենակ,
Գալի՛ր, բեր իմ

Ես յուսարեկ հոս կ'սպասեմ,
Նա խօսք տուաւ, նա պիտ գայ.
Պարզ լուսինը անցաւ, գնաց,
Բայց նա չ'կայ ու չ'կայ:

Լուսնեակ, հովիկ, թո՛ւք, գայէք,
Անուշիկ բուն մազթեցէք:

* * *

Ա՛խ, երբեմն վէրք ու ցաւից
Միրոյ երգ եմ ես հիւտում.
Երգ եմ հիւտում նրան երգում,
Բիւր հառաշնեւ արձակում:

Ա՛խ, երբեմն սառ արցունքը
Աչքերս է պղտորում.
Դարդ ու վիշտը լուիկ մնջիկ
Մատաղ սիրտս կրծոտում:

Բայց թէ հառաչ, թէ սառ արցունք,
Սրտիս ժայռոտ լանջերին
Միշտ նկար են մի քանդակում,
Միշտ ինձ մի դէմք յիշեցնում:

* * *

Թռիլը ղեփիւռ, թռիլը հեռուն,
Այնտեղ, ուր եարս գնաց.
Պատմիր նրան ցաւը անհուն,
Սրտիս խորքում բուն գրած:

Աստ, խղճուկ ու միայնակ,
Այնտեղ հեռւում մոռացւած.
Որք մտնկան պէս լաց է լինում,
Արցունք թափում դառնացած:

Աստ, անբուն օր ու գիշեր
Նա դէմքդ է վառ յիշում,
Խոր ձորերից, լուս սարերից՝
Քեզնից խաբար հարցնում:

Լռիկ լուսին, շող-շող աստղեր,
Աստ, էլ չեն փլփլում.
Նրանք կորան պարզ երկնքից
էլ ինձ բաղդ չեն խոստանում

Ջեփիւռ, աստ, սառ ծովափին
էլ ալիքը չէ երգում,
էլ անցեալի պէս հոգեշունչ
Սիրոյ երգ չէ նուագում:

Թռիլը ղեփիւռ, թռիլը արագ
Սիրած եարբս ուրտնիր,
Ու իմ փոխան ալ շրթ ունքին
Կարօտ համբոյր զըօշմիր:

* * *

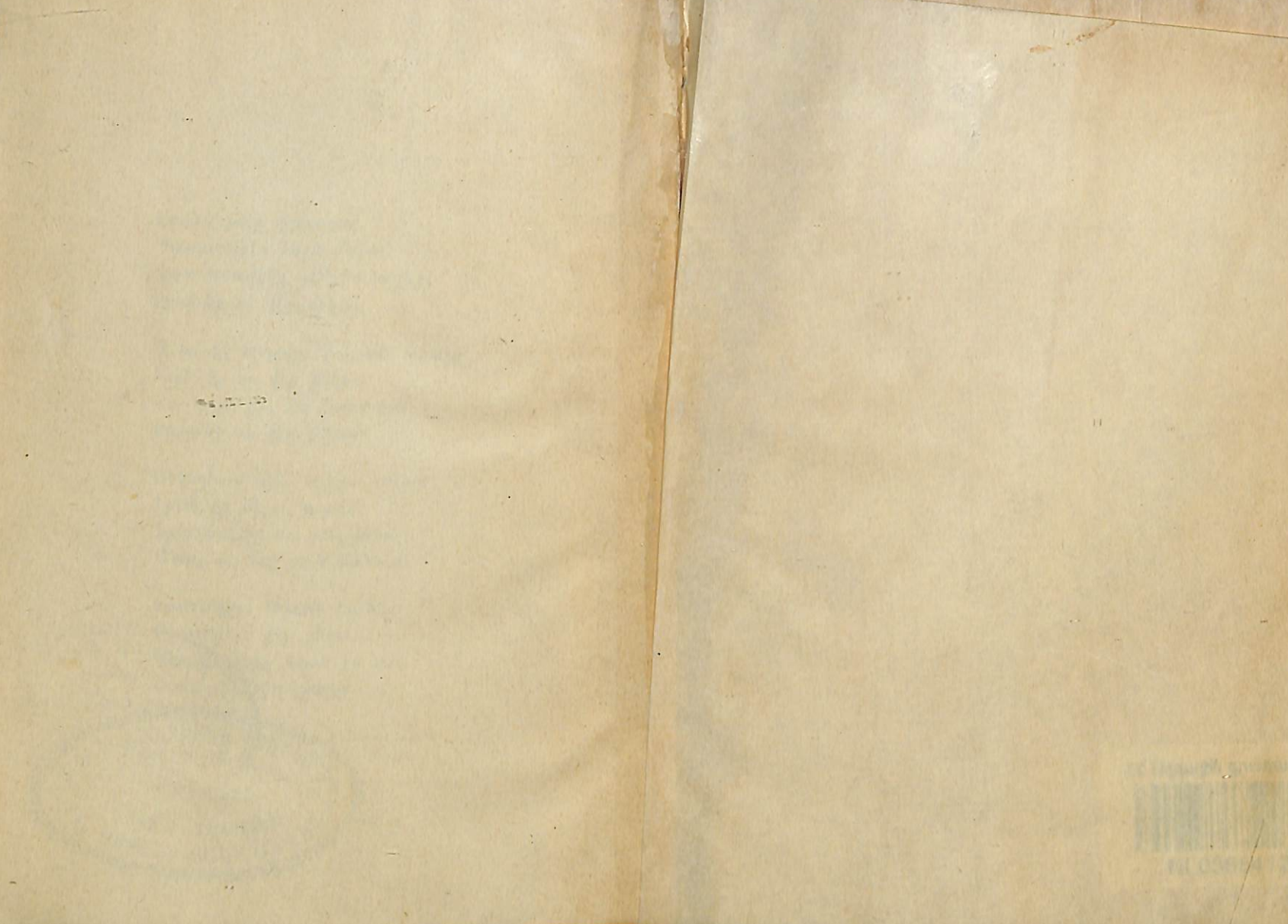
Լուսնի շողը փրփրալով
Պատուհանէս ներս ընկաւ.
Վառ աստղիկը դէմքիս նայեց,
Օրօրեաց ու վէր ընկաւ:

Ա՛խ, էն աստղը, փայլուն աստղը
Իմըն էր որ վէր ընկաւ.
Նա եարս էր, նա ջանս էր,
Օրօրեաց ու վէր ընկաւ:

Անկողնուս մէջ, աչքըս յառած
Նրան էի միշտ նայում,
Նրա փայլից ես դժայլուած,
Անուշ ու հով քուն մտնում:

Երազներիս հերոսն էր նա,
Օրօրեաց ու վէր ընկաւ,
Միբաժ ազիզ եարս էր նա,
Անդ ընդմիշտ չքացաւ:

04.10.19

«Ազգային գրադարան»

NL0365412

53508

